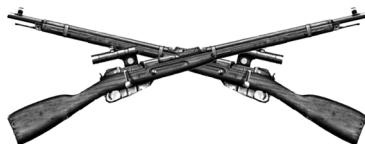

ЮРКО БОВК

• ПЕРЕДБАЧЕННЯ
КУРТА ЗІБЕРТА •

• ПЕТРОПОЛАН •

ХАРКІВ
«РОЛІО»
2024

Розділ перший

Іван Арсенич стояв на вершині Тивуша і споглядав долину, де п'ятьма «кутками», наче розіпнута на рогачі для сушіння шкіра куниці, п'явся урізнобіч під близькі гори його рідний Долішний Березів. Був теплий квітневий день, і встелені весняною травичкою і першими квітами схили гір блищали під сонцем смарагдовою свіжістю. Привезена колись із південного Закарпаття японська вишня цьогоріч уникла ранкових заморозків і вже готувалась розквітнути пишним рожевим цвітом біля батьківської хати. Улюблене з дитинства і юності споглядання з навколишніх гір свого села, яке колись, як дорослий син від батьківської сім'ї, відділилось від Середнього, Бані-Березівської, та Вижнього Березовів, і тепер, у двадцятип'ятирічному віці, привело Івана на Тивуш — наймилішу його серцю березівську гору.

Іван уже мав за плечима львівську університетську освіту і опановані самотужки історичні трактати про Київську Русь і Галицько-Волинську державу, тож дещо знав і про березунів тих часів. Знав, що засновували перший Березів білі хорвати та змішані з греками придунайські слов'яни, до яких згодом долучились ще й вихідці з дрібних волинських племен. Тож поділ Березовів на три окремі поселення, кожне з яких мало свої особливості, Івана не дивував. Та він добре знав і про те, що завжди об'єднувало березунів: нестримне прагнення до свободи, духовне розкріпачення, яке було у них в крові і яке

не змогли пригнітити ні час, ні завойовники і правителі цього древнього краю.

У часи Русі Березів був західним гірським форпостом, а заодно і карпатською мисливською резиденцією київських князів. Іван знав, що на вершині гори, на якій він зараз стояв, був тоді укріплений маєток тиунів, княжих намісників у цій місцевості. Довгий час вона так і називалась — Тиун, чи радше Тивун, доки березуни не переінакшили те чужинське слово під більш звичну для себе назву Тивуш. Він раптом подумав, що, можливо, і його рід мав відношення до тих княжих тиунів, якщо його так нестримно тягне на місце їхнього давнього поселення.

Власне, думками Івана Арсенича зараз володіла не стільки історія його краю, скільки спогади про звияти березунів, які, будучи плем'ям сміливим і волелюбним, завжди боролись за свою землю заповзято і самовіддано. А цього нині якраз і потребував від них неспокійний час.

Ішов 1848 рік, Європа була охоплена полум'ям революцій, які поети вже нарекли «весною народів». Традиційно розпочавшись із Франції, революції вже докотились і до Австро-Угорської імперії, до якої входила Східна Галичина і відповідно її прикарпатська частина включно з Коломиєю, Косовом і трьома Березівами. Столиця регіону, Львів, звідки лише вчора приїхав до Долішнього Березова Іван Арсенич, вже була в передчутті революції, що нестримно насувалась із заходу. Українські патріоти у Львові, очолювані греко-католицьким єпископом Григорієм Яхимовичем, розцінювали її прихід як реальну можливість досягти українцями Східної Галичини, підданими цісаря, більших прав і свобод. Найперше — це прийняття конституції на кшталт французької та повного скасування кріпацтва з його жахливим

породженням польського шляхтянського походження — «пропінацією»¹.

У активістів галицького революційного руху було чітке розуміння, що для підтримання революції, яка вже стала невідворотною, як і для отримання від неї очікуваних результатів потрібна не лише воля людей, але й ретельно згуртовані політична структура і сила, на яку б вона опиралась. Такою політичною структурою мала стати Головна Руська Рада Східної Галичини, статутна діяльність якої вже була виписана на той час єпископом Яхимовичем. А силою, на яку мала б спиратись революційна діяльність Ради, за рішенням активу нової політичної структури повинні були стати добровольчі загони галичан. Створювати їх доручили Івану Арсеничу. А він не мав сумніву, що кістяком таких загонів здатні бути березівські стрільці-добровольці. Тим паче, що щорічний вишкіл вони віднедавна проходили під орудою його давнього товариша, вихідця з Бані-Березівської, а нині оберлейтенанта австрійської армії Григорія Перцевича.

Розмірковуючи про майбутню зустріч із Григорієм та березівськими стрільцями, Іван став поволі спускатись похилим схилом Тивуша до села.

— Іванку! Іванку-у-у!

Зненацька заскочений цими окриками, Іван став дивлятись туди, звідки вони лунали. На горбочку біля батьківської хати він вгледів матір, яка заклично махала до нього рукою. Помахавши у відповідь, Іван легкою ходою подався в долину.

На подвір'ї батько, міцний, як смерека, Василь Арсенич-Березовський, якраз розпрягав коня. Зранку він

¹ Пропінація — монополія польської шляхти на алкоголь, яка передбачала його обов'язкову купівлю закріпаченими селянами. Діяла у Східній Галичині з 1496 по 1889 рік.

їздив у Баню-Березівську до Шмуля дещо купити з причини довгоочікуваного приїзду старшого сина, а Іван просив його заодно звернути до обійстя Перцевичів та довідатись, де зараз знаходиться Григорій.

Мати вже пішла в хату, з якої долинали дратівливі для нюху зголоднілого Івана запахи його улюбленої «бовтанки»¹.

Арсенич-старший дивився на сина з тією особливою гордістю, з якою гуцули споглядають свої найкращі витвори.

— Щось довідались, тату? — з легким нетерпінням у голосі запитав Іван.

— Го-го, не спіши так, — усміхнувся у вуса старий гуцул, беручи гнідога за кантар. — Тепер припну коня, сядемо — і все тя повім.

Іван і собі усміхнувся, радіючи в душі отій знайомій з дитинства батьковій поважності й неквапливості, і присів на товсту колоду біля стайні. Він подумав про те, як дивом переплітається в характерах корінних березунів ота статечна неспішність у повсякденні зі запальною готовністю та рішучістю в часи небезпеки. Саме на цю рішучість, поєднану з одвічним прагненням його земляків до свободи, і розраховував зараз Іван Арсенич.

— Старий Перцевич уклін тобі велів передавати, — присідаючи на колоду поряд з Іваном, мовив батько. — Та й не тільки він...

Старший Арсенич провів рукою по вусах і усміхнено глянув на сина.

— Марічка Перцевичева тоже казала кланятись тому легіню, що так довго зі Львова додому не навідувався.

Іван коротко гмикнув і ніби-то подивовано звів брови.

¹ Бовтанка — гуцульська страва.

— Дякую вам, тату, за гарні новини. А що ж Григорій? Де він є ниньки?

— Грицько в Коломиї, — витримавши паузу, сповістив нарешті Арсенич-старший. — З літа ж починається вишкіл стрільців-добровольців...

Він пильно глянув синові у вічі й додав, стиснувши голос:

— Та чи дочекають ті збори до літа... Старий Перцевич каже, що Відень вже колотить, як жито в ступі. Та й Львів, певно, тоже збоку стояти не буде, га?

Іван витримав батьків погляд і так само стиснено мовив:

— Вже не стоїть, тату. Як і я сам. Скоро революція охопить і нашу Галичину. Треба бути до того готовими. У Львові ми маємо створити Головну Руську Раду — такий малий український сейм на наших теренах. Будемо добиватись нової конституції та повного скасування кріпацтва. Березуни ніколи під панамі не ходили, але в долинах селяни потерпають від неволі.

— А ти...

Василь Арсенич якось виклично глянув на Івана:

— Ти що будеш робити, як стане та революція?

Іван торкнувся натруджених батькових рук, які, щойно він заговорив про боротьбу, мимоволі стиснулись у кулаки.

— Єпископ Яхимович, наш очільник, доручає мені згуртувати загони добровольців, які б захищали майбутню Раду і всю нашу справу загалом. Я рішив почати з наших березівських стрільців. Багатьох я сам знаю, а ще сильно сподіваюсь на допомогу Григорія. За сотнею наших стрільців підуть інші — з Косова, Коломиї, Стрия, зі самого Львова. За місяць можна зібрати пару тисяч...

Старший Арсенич з гордістю дивився на сина, і сам запалюючись його рішучістю.

— Зберемо, сину, — переконано ствердив він, гупнувши кулаком по колоді. — Нема краших вояків за наших березівських стрільців. Знаю, бо сам був добровольцем. Та і мені буде спокійніше, коли ти підеш до Львова зі своїми товаришами дитинства.

Іван з вдячністю кивнув, і, ставши перед батьком на одне коліно, схилив голову.

— То благословіть мене, тату.

Василь Арсенич урочисто перехрестив сина і поцілував його в чоло.

— Благословляю на святу справу, Іванку. Хай береже тебе Бог!

Наступного ранку Іван Арсенич вирушив у Коломию, до якої від Вижнього Березова було коло двадцяти двох верст. Для подорожі батько осідлав йому гнідого, тож дорога не мала б забрати більше ніж кілька годин. Іван сподівався перестріти Григорія Перцевича біля військових казарм на околиці Коломиї ще до обіду.

Так і вийшло. Сонце ще тільки почало хилитись до заходу, як Іван вже прив'язував гнідого до конов'язі біля входу в штаб австрійського кавалерійського полку в Коломиї. А ще за чверть години він уже обіймався зі статним обер-лейтенантом кавалерії Його Імператорської Величності цісаря Австро-Угорської імперії.

Григорій Перцевич, друг дитинства і юності Івана Арсенича, з шістнадцяти років був відданий у кадетське училище у Львові. Згодом на навчанні у Львові опинився й Іван. Тож вони мали можливість часто бачитись і спілкуватись і в юнацькому віці. Лише останні три роки, коли Григорій почав служити в цьому полку, друзі

бачились рідше. Та, однак, Іван хоча б двічі на рік навідував батьків, не оминав і Коломию. Час від часу бував у Львові й Григорій Перцевич.

Останній раз друзі бачились ще на минулу Пасху, тож їм було про що поговорити. Особливо зараз, коли в імперії стрімко розвивались події, які, наче хвиля потужного карпатського землетрусу, погрожували порушити самі її фундаментальні підвалини.

— Їдемо до мене, — відв'язуючи свого вороного жеребця, запропонував Григорій. — Я знімаю пів будинку з окремим входом неподалік від ратуші. Там нам ніхто не буде заважати.

— Згода, — милуючись поставою друга, який неначе злився у сідлі зі своїм красунем конем, мовив Іван. — Поговорити нам багато про що треба.

Коли вони пообідали холодною печенею, яку подавав меткий ординарець Григорія, теж березун, і сіли на терасі з келихами токайського, Іван взявся розповідати про створення у Львові Головної Руської Ради та подальші плани її організаторів. Він помітив, як загорілись у Григорія очі, коли мова зайшла про мету Ради. А коли він став обґрунтовувати своє бачення ролі галицьких добровольчих загонів, його друг зірвався на ноги й збуджено закрокував по терасі.

— Я відчував, що до цього дійде, — гарячково заговорив Григорій, супроводжуючи мову енергійними жестами. — Минулого тижня я бачився з сотником березівської стрілецької сотні добровольців Олексою Геником, ти його добре знаєш. То й питаю його, що будуть робити березівські стрільці, як почнуться народні протести. Знаєш, що він відповів? Тоді, каже, ми будемо на чолі тих протестів. Бо березуни завжди були попереду в боротьбі за свої права. Отак...

ЗМІСТ

Частина перша. «Весна народів».....	3
Розділ перший	4
Розділ другий	17
Розділ третій	32
Розділ четвертий	56
Частина друга. Східна Галичина. Шлях підпільника	65
Розділ перший	66
Розділ другий	80
Розділ третій	95
Частина третя. Східний Урал. Шлях агента	105
Розділ перший	106
Розділ другий	114
Розділ третій	123
Розділ четвертий	143
Частина четверта. Шеф служби безпеки. Код 432	157
Розділ перший	158
Розділ другий	169
Розділ третій	175
Розділ четвертий	188
Розділ п'ятий	204
Розділ шостий	227
Частина четверта. Спецагент. Два в одному	241
Розділ перший	242
Розділ другий	255
Розділ третій	264
Розділ четвертий	273
Розділ п'ятий	305
Розділ шостий	328
Частина п'ята. Передбачення Курта Зібберга	335
Розділ перший	336
Від автора	348